

(Üld)tuntud ja tundmatu (ema)keel

1.

Virgo Saarmets

Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik

Üldtuntud on asjaolu, et kohtuotsus peab olema seaduslik ja põhjendatud, mis tähendab, et kohus peab otsuse rajama asjas esitatud ja kogutud ning uuritud tõenditele.¹ Otsust tehes hindab kohus tõendeid, otsustab, mis asjaolud on tuvastatud, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada ja kas esitatud taotlused kuuluvad rahuldamisele.²

Tõendiks saab olla igasugune teave, mis on seaduses sätestatud protsessivormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb kindlaks poolte nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud³ või nende puudumise, samuti muud asja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud.⁴ Näiteks võivad tõenditeks olla menetlusosalise isiku või tunnistaja ütlus, menetlusosalise poolt vande all antud seletus, eksperdiarvamus, dokumentaalne tõend, asitõend, vaatlus, menetlustoimingu protokoll, salvestis vms.⁵ Kohus hindab seadusest juhindudes kõiki tõendeid igakülgset, täielikult ja objektiivselt ning nende kogumis ja vastastikus seoses, otsustades oma siseveendumuse kohaselt, kas menetlusosalise esitatud väide on tõendatud või mitte.⁶ Ühelgi tõendil ei ole kohtu jaoks üldjuhul⁷ ette kindlaksmääratud jõudu.⁸ Nimetatud sätetes väljendub nn tõendite vaba hindamise põhimõte.

Üldisele reeglile vaatamata näevad menetlusseadustikud siiski ette ka vähemalt ühe erandi, millal asja lahendamisel tähtsust omavate asjaolude esinemise kinnitamiseks või nende puudumise ümberlükkamiseks ei ole tarvis eraldi tõendeid esitada. Tõendada ei ole nimelt vaja asjaolu, mida kohus loeb üldtuntuks.⁹ Üldtuntuks võib kohus lugeda asjaolu, mille kohta

¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 436 lõiked 1–3; halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS, kehtib kuni 31.12.2011) § 25 lõige 2; uue halduskohtumenetluse seadustiku (uus HKMS, jõustub 01.01.2012) § 157; kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS, viidatud 01.09.2011 kehtima hakkavale redaktsioonile) § 15 lõiked 1 ja 2 ning § 305¹. Tõendamise ja tõendite kohta eri kohtumenetlustes vt lisaks: **E. Kergandberg, A. Kangur, S. Lind, K. Saaremäel-Stoilov, V. Saarmets**. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura, 2008; **A. Pärsimägi**. Hagimenetlus. Hagi ja taotluste esitamine. Tallinn: Juura, 2011, lk 97–113.

² TsMS § 438 lõige 1; HKMS § 25 lõige 3; uue HKMS § 158 lõige 1; KrMS § 306 lõiked 1 ja 2 ning § 309; väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 108.

³ Siinkohal tuleb rõhutada, et menetlusosalistel on kohustus tõendada üksnes oma väidete aluseks olevaid faktilisi asjaolusid, mitte aga õiguslikke põhjendusi. Õiguse väljaselgitamiseks tõendite esitamine on seaduses ette nähtud üksnes välisriigi õiguse, rahvusvahelise õiguse ja tavaõiguse osas ning sedagi vaid ulatuses, milles need ei ole kohtule teada (TsMS § 234). Vaidluse lahendamisel kohaldamisele kuuluva õiguse väljaselgitamine on üksnes kohtu ülesanne ja kohustus (nn *iura novit curia* põhimõte – kohus tunneb seadust). – Vt ka Tallinna Ringkonnakohtu 16.07.2010 määrus nr 3-10-243.

⁴ TsMS § 229 lõige 1; uue HKMS § 56 lõige 1.

⁵ TsMS § 229 lõige 2; KrMS § 63 lõige 1.

⁶ TsMS § 232 lõige 1; HKMS § 16 lõige 3; uue HKMS § 61 lõige 1; KrMS § 61 lõige 2.

⁷ Tsiviilkohtumenetluses on menetlusosalistel siiski suurem õigus menetlusõiguste käsutamiseks ning muu hulgas võivad pooled leppida kokku tõendamiskoormise jaotuse erinevalt seaduses sätestatust ja selle, millised on tõendid, millega mingit asjaolu võib tõendada, kui seadusest ei tulene teisiti (TsMS § 230 lg 1). Samuti võib poolte kokkuleppega omistada mõnele tõendile ette kindlaksmääratud jõu, mis on siduv ka kohtu jaoks (TsMS § 232 lg 2). Halduskohtumenetluses ega ammugi mitte süüteomenetluses ei ole aga poolte kokkuleppel võimalik anda ühelegi tõendile ette kindlaks määratud jõudu ega piirata aktsepteeritavate tõendite liiki ega vormi (HKMS § 16 lg 3; uue HKMS § 59 lg 2, § 61 lg-d 2 ja 3).

⁸ TsMS § 232 lõige 2; HKMS § 16 lõige 3; uue HKMS § 61 lõiked 2 ja 3; KrMS § 61 lõige 1.

⁹ Lisaks võib teatud tingimustel tõendamise vabastamise aluseks olla omaksvõtt ehk kohtule esitatud avalduses mingi faktilise väitega tingimusteta ja selgesõnaline nõustumine (TsMS § 231 lg-d 2–4; HKMS § 17 lg 3; uue

saab usaldusväärset teavet menetlusvälistest allikatest.¹⁰ Oluline on siiski rõhutada, et tegemist on üksnes tõendamisest vabastamise alusega,¹¹ mida ei tohi kindlasti käsitada põhjendamisest vabastamise alusena. Viide, et üldtuntud asjaolude kohta on võimalik teavet saada menetlusvälistest allikatest, tähendab esmajoones seda, et nimetatud teavet kinnitavaid tõendeid ei ole tarvis lisada kohtuasja toimiku materjalide juurde. Mõistagi eeldab see, et allikad, millele kohus tugineb, peavad kõigile menetlusosalistele teada ning ka avalikult kättesaadavad olema. Samas peab olema tegemist ka usaldusväärsete ning ajakohast ja üldtunnustatud teaduslikku või muud teadmist kajastavate allikatega. Etteruttavalt tuleb märkida, et kohtupraktika põhjal võib järeldada, et üldtuntuks loetakse enamjaolt n-õ tavateadmisi, mille üle mõistlike inimeste vahel üldjuhul vaidlust ei tekiks, ja küllalt sageli ei ole kohtud vähemalt lahendite tekstis ka viidanud, mille alusel on asjaolu üldtuntuks loetud, kuigi viimati nimetatud reeglist on õnneks siiski ka päris mitmeid positiivseid erandeid.

Ehkki peamiselt tuleb kohtutel asja lahendamisel hinnata n-õ reaalse eluliste asjaolude¹² esinemist või sündmuste toimumist või nende puudumist, siis küllalt sageli tuleb kohtutel lahendada õigusvaidlusi ka keelekasutuse pinnalt, mis eeldab lingvistiliste eri- või tavateadmiste hindamist (olulised on nii grammatika, semantika kui ka süntaks) ning vahel tuleb ette ka teatud väljendite või nende tähenduse üldtuntuks tunnistamist. Sellest alljärgnevalt eelkõige juttu tulebki, kuigi terviklikuma üldpildi saamiseks peab alustama kaugemalt.

Üldised juhised asjaolude üldtuntuks lugemiseks

Kohus võib otsust tehes tugineda üldjuhul ainult asjaoludele, mis on kas tõendatud või tunnistatud üldtuntuks. See tähendab, et ei piisa paljasõnalisest faktiväitest, vaid väide peab olema kontrollitav. Saadud info vormistamine tõendi kujul ongi vajalik info kontrollitavuse tagamiseks. On ilmne, et otsuse tuginemine tõendamata väidetele võib suure tõenäosusega tuua kaasa põhjendamatu kohtuotsuse.¹³ Kõiki faktiväiteid siiski alati tõendada tarvis ei ole, sest kohus võib need menetlusosalise taotlusel või omal algatusel lugeda üldtuntuks ning tõendamist mittevajavateks. Oluline on rõhutada, et kohus saab lugeda üldiselt teadaolevaks asjaolu, millele menetlusosaline on tuginenud, ilma et menetlusosaline sellise asjaolu üldiselt teadaolevaks lugemist eraldi taotleks. Seejuures võib kohus lugeda üldiselt teadaolevaks ka asjaolu, mis tegelikkuses ei ole kõigile teada, kuid mis kohtu enda arvates võiks olla üldteada.¹⁴ Seega ei välista asjaolu üldtuntuks lugemist ka see, kui teine menetlusosaline esitab kohtule tõendid selle kohta, et mõni konkreetne menetlusväline isik nimetatud asjaolu täpselt ei tea või pole sellest koguni üldse kuulnud. Seda isegi juhul, kui säärase „etaloni“ näol ei ole tegemist juveniilse, seniilse, debiilse või asotsiaalse inimesega.

HKMS § 60 lg-d 2–4). Süüteomenetluses ei ole omaksvõtt (eneserõõn) tõendamisest vabastamise aluseks. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 01.07.2009 otsus nr 3-2-1-72-09, p 12: „Tõendada ei ole vaja üksnes üldtuntud ja omaksvõetud asjaolusid. Kohus peab eelmenetluses välja selgitama menetlusosaliste faktilised ja õiguslikud väited esitatud nõuete ja väidete kohta, mis hõlmab endas muu hulgas kohustust selgitada, kas ja missugused asjaolud üks või teine pool omaks võtab. Kohus peab eeldatava omaksvõtu olukorras võimalusel küsima poole seisukohta asjaolu kohta ning alles siis, kui pool ei avalda pärast seda otseselt või kaudselt tahet asjaolu vaidlustada, on alust lugeda, et pool on asjaolu omaks võtnud. Kohus peab otsuses selgelt märkima, missugused asjaolud on üks või teine pool või mõlemad pooled omaks võtnud ning millal ja mil viisil on omaksvõtt toimunud.“

¹⁰ TsMS § 231 lõige 1; HKMS § 17 lõige 2; uue HKMS § 60 lõige 1; KrMS § 60 lõiked 1 ja 3.

¹¹ TsMS § 231, HKMS § 17 ja uue HKMS § 60 pealkirjaks on „Tõendamisest vabastamise alused“ ning KrMS § 60 pealkirjaks „Tõendamise ja üldtuntus“.

¹² Tavaliselt võrdsustatakse faktiliste asjaoludega ka väljakujunenud kogemuslikud normid, seda eriti tehnika, meditsiini, kunsti jms valdkonnas. – C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn: Juura, 2002, lk 109.

¹³ RKKKo 10.02.2006 nr 3-1-1-145-05, p 6; RKKKo 04.10.2006 nr 3-1-1-75-06, p 6.

¹⁴ RKTko 13.04.2004 nr 3-2-1-44-04, p-d 13.

Kui kohus loeb asjaolu üldiselt teadaolevaks, siis tuleb kohtuotsuses esitada ka põhjendused, kuidas kohus sellisele järeldusele jõudis. Kohus peaks põhjendama, millisele menetlusvälisele allikale ta tugineb ja miks ta peab seda usaldusväärseks. See ei tähenda, et kohus saaks lugeda üldtuntuks igasuguse asjaolu, mille kohta ta saab piisavalt usaldusväärset teavet menetlusvälisest allikast.¹⁵ Kuna asjaolu üldiselt teadaolevaks lugemine vabastab menetlusosalise, kes sellele asjaolule tugineb, tõendamiskohustusest, peab kohus menetlusosaliste võrdsuse põhimõttest tulenevalt andma teistele menetlusosalistele võimaluse avaldada oma seisukoht selle kohta, kas asjaolu saab lugeda üldiselt teadaolevaks või mitte. Seega peab kohus protsessi käigus menetlusosalisi teavitama võimalusest lugeda mingi asjaolu üldiselt teadaolevaks ning kui mõni neist sellele vastu vaidleb ja kohus loeb asjaolu sellele vaatamata üldiselt teadaolevaks, peab kohus otsuses ka menetlusosaliste vastuväidetega mittedõustumist põhjendama.¹⁶

Üldtuntuks ei tohi kindlasti automaatselt pidada kõiki asjaolusid, mille üle menetlusosaliste vahel vaidlus puudub. Üldtuntus on ikkagi pigem objektiivne kategooria, mis peaks peegeldama esmajoonel n-õ mõistliku keskmise inimese tavateadmist konkreetset ühiskondlikus, sotsiaalses, majanduslikus ja kultuurilises olustikus. Kohtuasjas ei pruugita vaielda ka terve rea teiste asjaolude esinemise või puudumise üle, kuid kindlasti ei saa neid sellele vaatamata lugeda üldtuntuteks, kui need saavad olla tuntud üksnes menetlusosalistele, mitte aga olla üldiselt teada igale mõistlikule inimesele (nt lepingu täitmata jätmist kajastavad asjaolud, konkreetse haldusmenetluse läbiviimise üksikasjad või süüteo tehioolud).¹⁷

Üldtuntud elulised asjaolud

Järgnevalt toon välja mõned näited elulistest asjaoludest, mida on kohtupraktikas eri liiki menetlustes üldtuntuks loetud või mille üldtuntuks lugemist on kohtuasjas soovitud, kuid mida kohus vähemalt selge sõnaga üldtuntuks ei ole tunnistanud. Näited pärinevad põhiliselt viimasel paaril aastal tehtud kohtuotsustest¹⁸ ning erilist tähelepanu ei ole pööratud sellele, kas vastav otsus sellisel kujul tegelikult ka jõustus või on see hoopis kõrgema astme kohtu poolt muudetud või tühistatud. Samuti on mitmel juhul küll formaalselt viidatud kõrgema astme kohtu lahendile, kuid tegelikkuses võis kõnealuse asjaolu üldtuntuks lugeda juba madalama astme kohus. Seega ei tohi viidetest tingimata järeldada, et just konkreetne kohus sellist seisukohta avaldas. Eesmärk ei ole olnud analüüsida asjaolude üldtuntuks lugemist eri kohtuastmete, kohtute või kohtunike kaupa, vaid esmajoonel üksnes näidata n-õ üldtuntuse spektri kõiki värve ja võimaldada huvilistel kontrollida oma igapäevaste teadmiste vastavust keskmise mõistliku Eesti elaniku teadmistele, vähemalt kohtute hinnangul. Üldistavalt võib

¹⁵ Nt asjaolu, et Gruusias on endiselt probleeme Jehoova tunnistajate õiguste kaitsmisel, kuid võimuorganid reageerivad igale rikkumisele adekvaatselt ja üldine olukord on paranemas. Samuti asjaolu, kas Gruusias leiab endiselt aset akuutne tsiviilelanikkonna elu ja tervist ohustav relvakonflikt. – vt TLRo 31.03.2011 nr 3-10-635, p-d 14, 15 ja 17.

¹⁶ RKTko 13.04.2004 nr 3-2-1-44-04, p-d 14.

¹⁷ Näiteks saaks üldteada asjaoluks pidada üldist majanduslangust ja suurt tööpuudust, kuid mitte konkreetse isiku varalist seisundit, sealhulgas võrdluses varasema ajaga. Samuti võib üldtuntuks lugeda elukalliduse üldise tõusu, kuid selle põhjal veel mitte seda, et ka konkreetse isiku kulutused (nt eluasemele) pidid vastavas ulatuses tingimata tõusma – TLRo 08.03.2010 nr 2-09-12271; TLRo 14.01.2011 nr 2-10-15587, p 7.

¹⁸ Näited põhinevad kohtute infosüsteemi ja Riigikohtu lahendite infosüsteemi otsingutel, kusjuures vähemalt Riigikohtu lahendite ning haldusasjade puhul ei ole piiratud ainult pärast 01.01.2009 tehtud lahenditega. Lahenditele viitamisel kasutan järgmisi lühendeid: RKÜK – Riigikohtu üldkogu, RKPJK – Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, RKEK – Riigikohtu erikogu, RKHK – Riigikohtu halduskolleegium, RKTk – Riigikohtu tsiviilkolleegium, RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium, TLR – Tallinna Ringkonnakohtu, TRR – Tartu Ringkonnakohtu, TLH – Tallinna Halduskohtu, TRH – Tartu Halduskohtu, HMK – Harju Maakohus, TMK – Tartu Maakohus, PMK – Pärnu Maakohus, VMK – Viru Maakohus. Otsust tähistab kohut märkiva lühendi juures väiketäht „o“ ning määrust „m“. Nt TLRo 08.09.2010 nr 3-09-643 – Tallinna Ringkonnakohtu 08.09.2010 otsus nr 3-09-643.

kohtupraktikast siiski järeldada, et paljuski sõltub mingite asjaolude üldtuntuks lugemine kohtunikust, st osa kohtunikke kasutab seda võimalust märksa sagedamini kui teised. Ülejäänud kohtunikud ei pea aga ilmselt vajalikuks hakata tavateadmist eraldi üle kordama, kuna selle üle ei peaks eeldatavasti niikuinii vaidlust tekkima.¹⁹ Samas sõltub mingi üldiselt teadaoleva fakti kohtuotsuses n-ö ametlikult üldtuntuks lugemise vajalikkus kindlasti esmajoonel sellest, kas tegemist on asja lahendamise seisukohalt olulist tähtsust omava asjaoluga või kas menetlusosalised on selle üle vaieldud.

Faktid, mida peab teadma, sest kohtud on need tunnistanud üldtuntuks ning eraldi tõendamist mittevajavateks:²⁰

*Tsiviilkohtumenetluses:*²¹

- Kuritegude toimepanek on ühiskondlikult taunitav ning kellegi süüdiolevana käsitlemine tekitab tema head nime ja au.²²
- Kokkulepitud maakleritasu 10% kinnistu müügihinnast on ebamõistlikult suur, sest Pärnus väljakujunenud maakleritasu on 5% müügihinnast.²³
- Korteriomandite (korterite) omanikud saavad olla ühisveevärgiga ja kanalisatsiooniga liitujateks ja seega ka vee-ettevõtja kliendiks ühiselt, sest korteriomandite reaalosade hulgas ei ole tavaliselt eraldi veevärki ja kanalisatsiooni, mille nad saaksid ühendada ühisveevärgiga ja kanalisatsiooniga kuni kaks meetrit kinnistu piirist väljaspool.²⁴
- Morfiin on narkootiline aine ja narkootilise aine mõju all olev inimene on otsusevõimetu.²⁵
- Aastatel 2008 ja 2009 on kinnisvaraturu olukord 2007. aastaga võrreldes oluliselt muutunud (üldine tendents müüdavate kinnisasjade turuhinna vähenemisele).²⁶
- Pedagoogide puhkused lõpevad augusti viimastel nädalatel ja ka uued lepingud sõlmitakse hiljemalt enne kooliaasta algust.²⁷
- 2004/2005. õppeaasta kevadvaheaeg kestis 19.03.2005–27.03.2005.²⁸
- Hoolsa kasutamise korral seisavad ka puithooned püsti ja on eluruumidena kasutatavad tunduvalt kauem kui 50 aastat.²⁹

¹⁹ Näiteks üks originaalne Tallinna Ringkonnakohtu 06.05.2008 otsus nr 1-02-41, p 6: Selleks, et käesolevas kriminaalasjas määrata kindlaks süüdistatavate süüküsimuse ja nende käitumisele juriidilise hinnangu andmise seisukohast tähtsust omavate summade arvestamise meetodika, piisab järgmistest teadmistest:

- ümbrikupalk on „käest kätte“ makstud ametlikult vormistamata töötasu, millelt ei maksta makse;
- ümbrikupalga maksustamisel määratakse maksud ümbrikupalka maksvale tööandjale ning maksu määramisel arvestatakse töötajale makstud netopalk ümber brutopalgaks;
- vaidlusalusel perioodil oli tulumaksumäär 26% ja sotsiaalmaksu määr 33%;
- põhikooli matemaatika: liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine, sh protsendi leidmine;
- keskmisele inimesele omane loogiline mõtlemine.

²⁰ Kõik loetelud on kronoloogilises järjestuses, mitte temaatiliselt rühmitatud, et oleks vähemalt teatud ulatuses (nt Riigikohtu puhul) võimalik hinnata ka kohtupraktika arenemist.

²¹ Tsiviilkohtumenetluses on üldtuntuse küsimus vaidluse all enamasti kaubamärgivaidlustes (nt Tallinna Ringkonnakohtu 12.10.2009 otsus nr 2-07-31897, mis puudutas selliste üldtuntud märkide kasutamise keelamist nagu „Kõige suurem sõber“, „Leopold“, „Postikana“ ja „Äpu“), mida käesolevas artiklis üldjuhul ei käsitleta, v.a juhul, kui keeleline aspekt on vaidluses olnud esikohal.

²² RKTko 12.03.1998 nr 3-2-1-32-98.

²³ RKTko 13.04.2004 nr 3-2-1-44-04, p 16.

²⁴ RKTko 30.11.2005 nr 3-2-1-106-05, p 15.

²⁵ RKTko 10.04.2008 nr 3-2-1-23-08, p 1.

²⁶ TRRo 30.04.2009 nr 2-06-38581, p 4.

²⁷ TRRo 15.06.2009 nr 2-07-49585, p 3.

²⁸ TRRo 29.01.2010 nr 2-08-77367, p 3. Seejuures tuleb märkida, et vaheaeg oli formaalselt kindlaks määratud haridus- ja teadusministri 30.01.2004 määruse nr 5 „2004/2005. õppeaasta koolivaheajad“ § 1 punktiga 3.

²⁹ TLRo 12.03.2010 nr 2-06-22988, p 41.

- Lastekaubad on kallid ja meie ilmastikutingimustes peab väikelapsel olema väljas mängimiseks mitu ülerõivakomplekti ja mitu paari jalatseid.³⁰
- Korterite küttesüsteemi vahetamine on kulukas.³¹
- Perekonnas koos elades kulub keskmiselt ühe pereliikme kohta raha vähem kui eraldi elades.³²
- Juunikuu on üks suvekuudest, mil korterielanikud viibivad võimaluse korral linnast väljas suvilas, maakodus vm.³³
- Laps vajab kasvamiseks ja arenemiseks täisväärtuslikku toitu, rõivaid, jalanõusid, eluaset elamiseks ja lapse kasvatamisel tuleb kulutusi teha koolitarvetele, hügieenile ning ravimitele.³⁴
- Kohtutäiturid müüvad vara alla turuhinna selleks, et tagada vara võimalikult kiire müük ja seeläbi sissenõudja nõude täitmine.³⁵
- Tarbimiskulutused linnas elavale tervele 7–13-aastasele lapsele moodustasid 2004. aasta alguses 2182 krooni kuus, mida tuleb iga-aastaselt korrigeerida tarbijahinna indeksi alusel. Kuna ajavahemikul jaanuar 2004 – aprill 2010 tõusis tarbijahinna indeks 33,2% võrra, moodustavad tarbimiskulutused linnas elavale 7–13-aastasele lapsele 2927,40 krooni.³⁶
- Tallinna kesklinnas üldpinnaga 119,6 m² korteri üür perioodil 2003. a kuni 2006. a oli tunduvalt kõrgem kui 4000 krooni kuus.³⁷
- Lapsed vajavad igapäevaselt riideid ja jalanõusid ning nad on vanuses, kus nad kasvavad kiiresti, mistõttu nende garderoob vajab sageli uuendamist ning meie kliimavööndis kantakse erinevatel aastaegadel erineva paksusega riideid.³⁸
- Iga inimene vajab aeg-ajalt ravimeid ja vitamiine ning igapäevaselt hügieenitarbeid enda hügieeni eest hoolitsemiseks.³⁹

Halduskohtumenetluses:

- Maareformiga seonduv haldusmenetlus on aeganõudev ja pikaajaline.⁴⁰
- Laenu annavad Eesti Vabariigis pangad.⁴¹
- Inimest erutab enne piiri ületamist informatsioon, et tema pass on tunnistatud kehtetuks olukorras, kus ta soovib minna välisriiki tütre sünnipäevale ja hiljem (tütre ametisõidu ajal) hoolitseda lapselapse eest ning kõrgvererõhutõbe põdeva isiku vererõhu tõusmisel tema tervislik seisund halveneb.⁴²
- Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kasutamine kahjustab inimese tervist.⁴³

³⁰ TLRo 11.05.2010 nr 2-08-16996.

³¹ TLRo 15.09.2010 nr 2-08-77745.

³² TLRo 04.11.2010 nr 2-09-60675, p 8.

³³ TLRo 16.11.2010 nr 2-07-45166, p 4.

³⁴ HMKo 29.11.2010 nr 2-09-67613.

³⁵ TRRo 07.02.2011 nr 2-08-19223, p 5.

³⁶ TRRo 07.02.2011 nr 2-09-52688, p 3. Maakohtu lahend, millega viidatud andmed üldtuntuks loeti, põhines Sotsiaalministeeriumi uuringul „Lapse ülalpidamiskulude arvutamise meetodika“ (lahendis on aga selles osas viidatud toimiku materjalidele, mitte asjaolule, kust võiks nimetatud uuring olla avalikult kättesaadav) ja Statistikaameti avaldatud statistilistel andmetel.

³⁷ TLRo 10.02.2011 nr 2-08-68497, p 7.

³⁸ HMKo 15.02.2011 nr 2-10-16945.

³⁹ HMKo 15.02.2011 nr 2-10-16945.

⁴⁰ RKHKm 18.12.2001 nr 3-3-1-60-01, p 6.

⁴¹ TLHo 28.04.2006 nr 3-05-429.

⁴² RKHKo 14.12.2006 nr 3-3-1-56-06, p 8.

⁴³ TLHo 23.04.2007 nr 3-07-174, p 4; TLHo 23.04.2007 nr 3-07-175, p 4; TLHo 23.04.2007 nr 3-07-178, p 4; TLHo 23.04.2007 nr 3-07-180, p 4; TLHo 23.04.2007 nr 3-07-181, p 4; TLHo 23.04.2007 nr 3-07-182, p 4. – Tuleb rõhutada, et kõigis neis lahendites tõi halduskohus korrektselt välja ka viite, mille alusel on ta vastava

- Käesoleval ajal (2007. a) Eesti Vabariigis valitseva majandusbuumi tingimustes sõltub töökoha leidmine ainult inimese enda soovist ja initsiatiivist, seda enam, et tööjõuturul tuntakse puudust eeskätt oskustöolistest ning kaebaja on ameti poolest tiser.⁴⁴
- Ükskõik millise äritegevuseks soetatud tootmisvahendi kasutamatul seismine kujutab tootja jaoks endast majanduslikus mõttes kahju.⁴⁵
- Inimest erutab ja ärritab ning põhjustab alandatud, solvumist, hirmu, nõrdimust ja muret tema tahtevastane kinnihoidmine lukustatud uste ja läbipaistmatust klaasist akendega ruumis koos isikutega, kellega ta omal vabal tahtel koos ei elaks, ning olukord, kus ta ei saa ise vabalt käsutada ega kasutada endale kuuluvat raha isegi mitte kohtu poolt lubatud elukondlike pisitehingute tegemiseks (s.o pidamine hooldekodu kinnises osakonnas).⁴⁶
- Ajakirjandusel, eriti selle mittekvaliteetajakirjandusena kvalifitseeruva osal, on kalduvus avaldada ka tõele mittevastavat informatsiooni.⁴⁷
- Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalike komisjonide poolt vara tagastamise küsimustes tehtavates otsustes põhjenduste esitamine ei olnud tavaks.⁴⁸
- Iisrael okupeeris 1967. aastal ka Jeruusalemma linna idaosa ning Jordani jõe läänekaldale jäävad alad ning nii Euroopa Liit kui ka sisuliselt kogu rahvusvaheline avalikkus ei tunnista kõnealuseid okupeeritud alasid Iisraeli riigi osana.⁴⁹
- MP3-mängijat on võimalik kasutada mälupulgana.⁵⁰
- Alumiiniumsulam on metall.⁵¹
- Adavere valda ei ole olemas.⁵²
- Avalikkus on Viru Poja ehitamisele vastu.⁵³
- Loo-Maardu teelõik on vaatamata selle halvale seisukorrale siiski kasutatav.⁵⁴
- Mehaaniline kell näitaks kellaega 16.30 selliselt, et suur seier asetseks numbril 6 ja väike seier numbrite 4 ja 5 vahepeal, nende keskel ja kummastki numbrist võrdsel kaugusel.⁵⁵
- 2006.–2007. aastal olid nn ehitusbuumi aegsed turuhinnad kõrgemad kui 2008. aasta sügisel.⁵⁶
- Elutarbelise kinnisvara hinnad on 2006. aasta hinnatasemega võrreldes olulisel määral langenud.⁵⁷
- Metsaga seotud tehingute puhul toimub tihti maksupettusi.⁵⁸
- E-kirjade saatmisel on võimalik saatja nime- ja aadressivälju muuta selliselt, et saaja postkastis paistaksid saatja andmed just sellised nagu vaja.⁵⁹

asjaolu üldtuntuks lugenud. Halduskohus tugines Tartu Ülikooli dotsendi M. Otteri artiklitele „Psühhostimulaatorid amfetamiinid“ ning „Hašiš ja marihuaana“, mis olid avaldatud veebilehel www.kliinik.ee.

⁴⁴ TLHm 15.08.2007 nr 3-07-1018, p 6.

⁴⁵ TLHo 31.08.2007 nr 3-07-241, p 49.

⁴⁶ TLHo 15.06.2007 nr 3-06-2496.

⁴⁷ TLHo 05.12.2007 nr 3-06-2386, p 7.4.

⁴⁸ TLHo 15.02.2008 nr 3-07-1194, p 28.

⁴⁹ TLHo 30.09.2008 nr 3-07-1610, p 33.

⁵⁰ TLHo 13.11.2008 nr 3-08-1737, p 18.

⁵¹ TLRo 15.01.2009 nr 3-07-571, p 8.

⁵² TRRo 19.01.2009 nr 3-07-1205, p 5.

⁵³ TLRo 16.06.2009 nr 3-08-1434, p 15.

⁵⁴ TLHm 14.08.2009 nr 3-09-1740, p 12.

⁵⁵ TRRo 12.10.2009 nr 3-10-100, p 9.

⁵⁶ TRHo 11.11.2009 nr 3-09-654, p 18.

⁵⁷ TLRm 07.04.2010 nr 3-09-2215, 3-09-3164, 3-09-3165, 3-09-3166, 3-09-3167, 3-09-3168, 3-09-3169, 3-09-3170, 3-09-3171, 3-09-3172, 3-09-3173, 3-09-3174, 3-09-3175, 3-09-3176, 3-09-3177, 3-10-363.

⁵⁸ TRRo 18.05.2010 nr 3-09-1575, p 11.

- Insult on äkiline ja ootamatu surma põhjus.⁶⁰
- Jäätmete lagunemisel toimuvates protsessides eraldub mitmeid keskkonnale ning inimeste elule ja tervisele ohtlikke jääkprodukte, mille kahjulikku mõju aitab vähendada üksnes jäätmekäitluse nõuetekohane korraldamine (nt jäätmete liigiti kogumine).⁶¹
- Vene Föderatsioon ja Ukraina ei ole riikideks, mille puhul võiks tekkida põhjendatud kahtlus, et seal pole võimalik saada vajalikku arstiabi.⁶²
- Eluruumide pindala mõõtmisel lähtutakse eluruumi kogupinnast, arvestamata sellest maha mööbliga kaetud alasid.⁶³
- Kumardamine ja maast 40 cm kõrgusel asuvale esemele istumine on inimese jaoks erinevaid liigeseid ja lihasgruppe koormavad sooritused.⁶⁴
- Filmi või videot ei ole vaja üles võtta stsenaariumi ajalises järjestuses, vaid seda saab teha stseenide/plaanide kaupa suvalises järjekorras ning lõpuks tervikuks kokku monteerida.⁶⁵
- Riigi elektrivõrgu läbilaskevõime suurendamiseks ja elektrisüsteemi töökindluse tõstmiseks esineb vajadus, sest Eestis kasvab elektrienergia tarbimine pidevalt ja katkematu elektrienergiaga varustatuse tagamine on tänapäeval ühiskonnaelu tõrgeteta toimimise vältimatuks eelduseks.⁶⁶
- Suitsetamine on tervisele kahjulik harjumus.⁶⁷
- Salati ja prae serveerimine koos ühel taldrikul on tavapärane toidu serveerimise viis ning ei kahjusta kuidagi toidu toiteväärtust.⁶⁸
- Kinnisvara hinnad olid 2007. aastal väga kõrged.⁶⁹
- Oksapuur on oksakohtade väljapuurimiseks mõeldud puur, mis ei sobi mööbli kokkupanemiseks.⁷⁰
- Nooremana politseiteenistusest lahkunud isikul on paremad võimalused ümberõppeks või uue töö leidmiseks sõltumata sellest, kui kaua on ta politseiteenistuses töötanud.⁷¹

Kriminaal- ja väärteomenetluses:

- Igasuguse löikamiseks, torkamiseks või raiumiseks valmistatud esemega (konkreetsel juhul 9,3 cm pikkuse teraga pussnuga) inimkeha elutähtsasse, eriti pea ja rindkere piirkonda kehavigastuse tekitamine võib kaasa tuua rünnatava surma.⁷²
- Kuriteo toimepanemisel südame noaga vigastamine toob üldjuhul kaasa isiku surma.⁷³
- Isiku poolt väikepartiidena süstemaatiliselt müügiks pakutav kasutuses olnud ilma valmistajafirma dokumentatsioonita ja erinevatest komplektidest pärinev tehnika, mida pakutakse turuhinnast tunduvalt madalama hinnaga, on kuritegelikult teel saadud vara.⁷⁴
- Tollipiir kulgeb Tallinna lennujaama hoones, mitte väljaspool seda.⁷⁵

⁵⁹ TLHo 16.06.2010 nr 3-09-2812, p 38.

⁶⁰ TLHo 16.06.2010 nr 3-09-2812, p 43.

⁶¹ TLRo 08.09.2010 nr 3-09-643, p 13.

⁶² TLHo 20.09.2010 nr 3-08-1328, p 5.1.

⁶³ TRRo 21.09.2010 nr 3-09-1385, p 9.

⁶⁴ TRRo 21.09.2010 nr 3-09-1385, p 13.

⁶⁵ TLHo 29.09.2010 nr 3-09-2847, p 26.

⁶⁶ TLRm 01.11.2010 nr 3-10-2387, p 14.

⁶⁷ TRRm 29.11.2010 nr 3-10-1696, p 9.

⁶⁸ TRRm 28.02.2011 nr 3-10-1277, p 7.

⁶⁹ TLRo 04.03.2011 nr 3-09-826, p 20.

⁷⁰ TLRo 15.03.2011 nr 3-09-2835, p 4.

⁷¹ TRRo 22.03.2011 nr 3-10-460, p 10.

⁷² RKKKo 03.09.1996 nr 3-1-1-85-96.

⁷³ RKKKo 01.10.1996 nr 3-1-1-102-96.

⁷⁴ RKKKo 26.11.1996 nr 3-1-1-124-96; TLRo 14.02.2011 nr 1-08-10860.

⁷⁵ RKKKo 23.02.1999 nr 3-1-1-20-99.

- Jalgsi mereväina (Kurkse) ületamine on täiesti erinev asi võrreldes õppustega ranna ääres vees, jões või soos.⁷⁶
- Pesapallikurikas on oma omaduste poolest relvana kasutatav ese.⁷⁷
- Kirves on ründe- või kaitsevahendina ohtlikum kui nuga.⁷⁸
- Järveluudetele puude alla sõitmine on keelatud.⁷⁹
- Inimene tajub kujutist nägemise ja heli, häält kuulmise abil.⁸⁰
- Elule ja tervisele ohtlikes olukordades domineerib paratamatult enese alalhoiu instinkt, mis pärsib kannatanu tähelepanuvõimet ja tahet uurida täpsemalt ründaja hambumust.⁸¹
- Kinnisvara turuhindade muutused – hinnatõus või hinnalangus – toimuvad pikemate ajaperioodide jooksul, milleks pole päeva, nädala ega kuu pikkune ajaühik, küll aga kvartal, poolaasta, aasta.⁸²
- Plahvatuse all mõistetakse mingis ruumiosas toimuvat energia ülikiiret vabanemist, mida saadab aine oleku järsk muutus. Plahvatada võivad lõhke- ja pürotehnilised ained, ebapüsivad keemilised ühendid, kergesti süttivad gaasid ja tahkete ainete tolmut. Plahvatusel vabanevat energiat ja aine muutust võib inimene tajuda nägemis- ja kuulmismeelte abil ning termilise ja füüsilise mõjuna kehakudedel.⁸³
- Tartu lennujaama tee ristmiku ja toidukoha „Armeenia šašlõkk“ vaheline kaugus on vähemalt 900 meetrit.⁸⁴
- Revolvrilasu sooritamiseks on vaja rakendada füüsilist jõudu päästikule ning kerge päästikupuudutus lasku ei põhjusta.⁸⁵
- Rusikate ja jalgadega pähe löömine, mille tagajärjel tekib rünnataval näole ulatuslik hematoom ja löökidest kukutakse maha, põhjustavad viimasele kindlasti füüsilist valu.⁸⁶
- Puusepa eriala omavad või ehitustööd oskavad isikud olid ja on ka praegu tööturul väga nõutavad ning seda ka Põlva maakonnas.⁸⁷
- Kui inimesel, keda kahe käega kaelast kägistatakse, tekib sellest lämbumistunne ning kägistamist saadavad tapmisähvardused, siis on inimesel alust tõsiselt karta selle ähvarduse täideviimist isegi juhul, kui ta loodab oma jõule ründe lõpetamiseks.⁸⁸
- Mootorikütuse hulga kindlakstegemiseks kasutatakse gradueeritud anumaid või kanistreid.⁸⁹
- Käega näkku ja jalaga kõhtu löömine põhjustab teisele inimesele füüsilist valu.⁹⁰
- Tartu Statoilis asus Swedbanki automaat, vana kaubamaja nurga peal aga SEB oma.⁹¹

⁷⁶ RKKKo 25.01.2000 nr 3-1-1-10-00, p 7.

⁷⁷ RKKKo 02.05.2000 nr 3-1-1-56-00, p 10.

⁷⁸ RKKKo 25.03.2004 nr 3-1-1-17-04, p 14.3.

⁷⁹ RKKKo 10.10.2005 nr 3-1-1-92-05, p 8. Nimetatud asjas oli muu hulgas küsimus selles, kas vene keelt kõnelev isik sai nimetatud keeldu üldse mõista. Riigikohus asus seisukohale, et isik ei pea teadma konkreetset seadusesätet, vaid seda, et teatud tegevus on keelatud. Antud juhul peeti keeldu sõita maasturiga järveluudetele puude alla ilmseks ja üldarusaadavaks. Samuti rõhutati, et kuna isikul on juhiluba, siis peaks ta olema teadlik asjaolust, et mootorsõidukiga liiklemiseks on ette nähtud esmajoones teed.

⁸⁰ TLRo 20.10.2009 nr 1-04-179.

⁸¹ TLRo 20.10.2009 nr 1-08-17217, p 2.2.

⁸² TLRo 28.10.2009 nr 1-08-8420.

⁸³ TLRo 25.11.2009 nr 1-08-194.

⁸⁴ TMKo 07.05.2010 nr 4-10-1251.

⁸⁵ TMKo 24.05.2010 nr 1-10-3174, p 2.

⁸⁶ TMKo 23.08.2010 nr 1-09-14662, p 5.

⁸⁷ TMKo 16.11.2010 nr 1-09-7410.

⁸⁸ HMKo 26.01.2011 nr 1-10-11018.

⁸⁹ TMKo 23.02.2011 nr 4-10-4311.

⁹⁰ VMKo 25.02.2011 nr 1-09-20050.

⁹¹ TMKo 11.03.2011 nr 1-09-7983.

Faktid, mida ei pea teadma, sest kohtud ei ole neid üldtuntuks ja eraldi tõendamist mittevajavateks tunnistanud:⁹²

- Helsingist ostetud relvade toimetamine Tallinnasse siirduvale laevale tähendab juba ka nende relvade toimetamist üle Eesti Vabariigi tollipiiri.⁹³
- Kasutamata, ent varasema väljalaskeaastaga mootorratta hind erineb samasuguse kasutamata, ent uuema väljalaskeaastaga mootorratta hinnast märkimisväärselt (kaks aastat varasema väljalaskeaastaga kasutamata ratta hind ei saa kaks aastat hilisema väljalaskeaastaga ratta omast erineda ligi kuus korda).⁹⁴
- Märkimisväärse kuulmiskaoga inimene on võimeline eesti keele omandama kirjaliku eksami sooritamiseks nõutaval viisil.⁹⁵
- Võlaõigusseaduse §-s 94 toodud intressimäär väljendab kõige odavamalt raha turul ning pankade poolt hoiustajatele makstavad intressid on alati kõrgemad.⁹⁶
- Rahvusvaheline sõjaline operatsioon Iraagis on eluohtlik.⁹⁷
- Õlle puhul on tegemist lahja alkoholiga (konkreetses asjas „Saku On Ice“).⁹⁸
- Kõigi inimeste majanduslikud võimalused olid varasemalt paremad kui 2009. aastal majanduslanguse ja jätkuva tööpuuduse tingimustes.⁹⁹
- Karate trenniga kaasnevad kulud riieteile.¹⁰⁰
- Kuna elukallidus on 2004. aastaga võrreldes suurenenud, siis on suurenenud ka lapse põhjendatud kulud.¹⁰¹
- Kalanduse majandustegevuse kutsepraktikas on väljakujunenud tavaks tasuda kauba eest väga pikkade maksetähtaegade vältel.¹⁰²
- Pärast avariid sõiduauto esiklaasil tuvastatud mõradekogumite tekkemehhanism ei ole üldtuntud asjaolu, mis eraldi tõendamist ei vajaks.¹⁰³
- Haavlid paiskuvad lasu tagajärjel laiali ja nende laskeviht haavlite edasilendamisel laieneb, mis tekitab hulgivigastused, mitte ühe sisenemisavaga haava.¹⁰⁴
- Korterite säilitamiseks on vajalik kommunaalmaksete tasumine.¹⁰⁵

(Järgneb)

⁹² Kuna sellistele viidetele pole mõtet erilist tähelepanu omistada, on piiratud üksikutega ega ole loetelus menetlusliike eristatud.

⁹³ RKKKo 03.12.1996 nr 3-1-1-129-96.

⁹⁴ TLHo 18.03.2008 nr 3-07-1618, p 26.

⁹⁵ TLHo 04.07.2008 nr 3-08-593, p 20.

⁹⁶ RKTko 14.10.2008 nr 3-2-1-75-08, p 6.

⁹⁷ TLRo 19.06.2009 nr 3-07-2167.

⁹⁸ TRRo 01.06.2010 nr 2-09-25586, p 4.

⁹⁹ TLRo 08.03.2010 nr 2-09-12271.

¹⁰⁰ TRRo 06.09.2010 nr 2-09-58630, p 14.

¹⁰¹ TLRo 14.01.2011 nr 2-10-15587, p 7.

¹⁰² PMKo 23.02.2011 nr 2-10-47430.

¹⁰³ TLRo 28.02.2011 nr 1-10-7244.

¹⁰⁴ TRRo 07.03.2011 nr 1-10-139.

¹⁰⁵ TMKo 21.03.2011 nr 2-07-3655, p 19.